

УДК 371.315.6:378.147

О. С. Малюга

ЗМІСТ НАВЧАННЯ ІНШОМОВНОГО ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНОГО ЧИТАННЯ НА ЗАКЛЮЧНОМУ ЕТАПІ ВИЩОЇ ШКОЛИ

Навчання професійно орієнтованого читання є одним із завдань викладання іноземної мови (ІМ) на заключному етапі вищої школи [4]. Так, студенту магістратури (магістранту) необхідно постійно збагачувати свої знання, що вимагає запозичення професійного досвіду у закордонних колег. З огляду на вищесказане, особливо важливим стає розвиток у магістрантів навичок і вмінь іншомовного професійно орієнтованого читання (ІПОЧ) як рецептивного виду мовленнєвої діяльності. Для цього необхідно визначити зміст навчання ІПОЧ на заключному етапі вищої школи.

Питання змісту навчання ІПОЧ розглянуто як у фундаментальних працях [5; 7], так і у численних дисертаційних дослідженнях з методики навчання ІМ. Втім, зміст навчання ІПОЧ на заключному етапі вищої школи все ще залишається недостатньо дослідженим, оскільки у вищезгаданих працях не враховано специфіки підготовки магістрантів з ІМ.

Метою цієї статті є визначення змісту навчання магістрантів ІПОЧ з урахуванням специфіки їхньої підготовки з ІМ.

Під змістом навчання ІМ ми, вслід за Н. Д. Гальськовою, розуміємо взаємопов'язану діяльність викладання (діяльність викладача) та учіння (діяльність учня), що спрямовані на навчальний матеріал, іншими словами, – на зміст навчального предмету [1, с. 102]. Наразі, в методиці навчання ІМ як науці, існує чимало видань методистів-учених, присвячених проблемі компонентного складу змісту навчання ІМ [1; 3; 6; 8]. В них визначено складові або компоненти, що реалізують предметну (сфери, теми, ситуації спілкування) і процесуальну (засоби спілкування, навички та вміння) сторони мовленнєвої діяльності. Для визначення змісту навчання магістрантів ІПОЧ ми буде робити опертя на компонентний склад змісту навчання ІМ, запропонований Н. Д. Гальськовою [1], оскільки він є детальним, структурованим і включає компоненти, що у повній мірі дозволяють реалізувати як предметну, так і процесуальну сторони мовленнєвої діяльності.

Так, Н. Д. Гальськова виділяє такі компоненти змісту навчання ІМ [1, с. 103]:

1) Сфери комунікативної діяльності, теми, ситуації і програми їх розгортання, комунікативні та соціальні ролі, мовленнєві дії та мовленнєвий матеріал (тексти, мовленнєві зразки та ін.).

2) Мовний матеріал, правила його оформлення та навички оперування ними.

3) Комплекс мовленнєвих умінь, що характеризують рівень практичного оволодіння ІМ як засобом спілкування.

4) Систему знань національно-культурних особливостей та реалій країни, мова якої вивчається.

5) Навчальні та компенсаційні (адаптивні) вміння, раціональні прийоми розумової праці, що забезпечують культуру засвоєння мови в навчальних умовах та культуру спілкування з її носіями.

Розглянемо кожний з вищезазначених компонентів змісту навчання ІМ у контексті визначення змісту навчання магістрантів ПОЧ. Сфера комунікативної діяльності являє собою екстралінгвістичний фон та визначає характер діяльності комунікантів, маючи вплив на їхню мовленнєву поведінку та на вибір мовних засобів. Виділяють чотири сфери комунікативної діяльності: особиста, публічна, професійна, освітня [9]. ПОЧ належить до професійної сфери комунікативної мовленнєвої діяльності магістрантів.

Визначимо зміст професійної сфери іншомовної комунікативної діяльності на заключному етапі навчання у вищій школі. Магістранти проводять власні наукові дослідження, результати яких втілюються у написання магістерських робіт, що свідчить про домінування у них науково-дослідної діяльності. Крім того, більшість випускників-магістрів продовжують навчання в аспірантурі. Отже, вищесказане дає нам підстави вважати наукову сферу провідною складовою професійної сфери на старшому ступені навчання ІМ. На користь наукової сфери також свідчить той факт, що магістрантам доведеться проводити творчий пошук, запозичувати знання досвідчених колег з інших країн, креативно обробляти наукову інформацію з метою використання її у своїй професійній діяльності.

Науковий характер професійної сфери визначає перевагу наукового стилю, що представлений різножанровими науковими текстами. Існують різні думки методистів щодо класифікації жанрів наукової прози. Серед провідних письмових жанрів власне наукової прози виділяють такі: наукові статті різних типів, зокрема періодичних видань, монографії, дисертації, матеріали наукових конференцій, анотації, підручники (не нижче рівня ВНЗ), рецензії [2].

Тексти вищезгаданих жанрів є носіями інформації, яка потрібна магістранту для задоволення власних професійних інформаційних потреб. З огляду на вищесказане, об'єктом навчання ІМ наукової професійної сфери на старшому ступені мають виступати різножанрові автентичні фахові тексти власне наукового стилю – наукові автентичні тексти. Втім, логічним є припустити, що не всі жанри наукових текстів однаково містять інформацію, яка є необхідною для задоволення професійних інформаційних потреб магістрантів, через різноманітний характер фахової інформації та способів її представлення. Отже, у

представленій вище класифікації є жанри, які переважно не використовуються у професійній діяльності магістрантів, а відтак, і не є корисними в курсі навчання ІМ. Крім того, обсяг навчального часу, відведеного на вивчення ІМ, може виявитись недостатнім для навчання ПОЧ наукових текстів всіх наявних жанрів. Це вимагає виділення провідних жанрів наукових англомовних текстів для навчання магістрантів ПОЧ.

Так, дисертації і монографії містять, як відомо, конкретні дані з вузькоспеціалізованої проблематики, що можуть бути корисними тільки для окремих студентів. Іншомовні підручники ж можуть бути відсутніми або знаходитись на стадії розробки, анотації і рецензії надають стислий опис проблеми і не можуть у повній мірі задовольнити професійні інформаційні потреби магістрантів. Натомість ми припускаємо, що провідними жанрами наукових англомовних текстів, які потрібні для задоволення професійних інформаційних потреб магістрантів, переважним чином виступають тексти статей періодичних фахових видань різних типів. Це пояснюється тим, що наукова стаття має оновлену інформацію з фаху, в той час як дані, що містяться в інших джерелах, можуть бути застарілими.

Тексти наукової статті мають базуватись на певній тематиці, яка задовольняє професійні інформаційні потреби магістрантів. Теми професійно орієнтованих текстів доцільно визначати на основі освітньо-професійних програм підготовки фахівців відповідного освітньо-кваліфікаційного рівня. Наразі такі програми укладені не для всіх спеціальностей, багато з них знаходяться на стадії розробки. Отже, для вибору тематики текстів можна робити опертя на навчальні плани підготовки магістрантів за відповідною спеціальністю, що розроблені ВНЗ. Теми текстів для навчання ПОЧ доцільно відбирати з урахуванням навчальних дисциплін професійного спрямування магістрантів, втім, враховуючи необхідність проведення ними власних наукових досліджень, пропонуємо обов'язково включити такі: 1) наука та її значення; 2) наукове дослідження, особливості його проведення; 2) новітні технології в особистісному та професійному розвитку.

Визначимо процесуальну сторону змісту навчання магістрантів ПОЧ. Для цього розглянемо решту компонентів змісту навчання ІМ, означених Н. Д. Гальською [1]. Так, другим компонентом є мовний матеріал, правила його оформлення та навички оперування ними. Визначимо роль мовного матеріалу у контексті навчання магістрантів ПОЧ. У процесі ПОЧ вилучення фактичної інформації базується, на думку С. К. Фоломкіної, перш за все на вміннях, пов'язаних з розумінням мовної сторони тексту, які автор об'єднує в окрему групу і називає вміннями що забезпечують точність розуміння [7]. Зважаючи на те, що розуміння мовного матеріалу повинно проходити автоматизовано, в основному без участі свідомості, такі вміння на сучасному етапі методики називають мовленнєвими навичками читання [1; 3; 6; 8]. Про

них часто не згадують, коли мова іде про зрілого досвідченого читача. Але, зважаючи на той факт, що наукова іншомовна проза має певні особливості вживання мовних явищ, вважаємо за необхідне врахувати мовленнєві навички IPOЧ, що мають бути сформовані у магістранта. Це вимагає аналізу лексичних і граматичних навичок читання, виділених методистами та відбору тих, що є необхідними магістранту для IPOЧ наукових статей. Наведемо приклади мовленнєвих навичок IPOЧ. Лексичні навички: співвідносити значення слова з контекстом речення, а саме: розпізнавати слово та визначати його значення, користуючись контекстом; граматичні навички: встановлювати смислові зв'язки між словами, а саме: розпізнавати складні граматичні структури. Слід також зазначити, що формування у магістрантів мовленнєвих навичок IPOЧ повинно відбуватись за допомогою належним чином укладених вправ.

Визначимо наступний компонент процесуальної сторони змісту навчання магістрантів IPOЧ. Так, третій компонент змісту навчання IM, означений Н. Д. Гальською, включає комплекс мовленнєвих умінь, що характеризують рівень практичного оволодіння IM як засобом спілкування [1]. Професійно орієнтовані мовленнєві вміння необхідні читачеві для вилучення та обробки фахової інформації з іншомовного тексту. На заключному етапі підготовки з IM ці вміння вдосконалюються. Пропонуємо визначити їх на основі синтезу умінь в іншомовному читанні, означених методистами, вимог до рівня володіння магістрантами IPOЧ, передбачених рекомендаціями Ради Європи [Реком Ради Євр], а також жанрових особливостей фахових текстів. Наведемо приклад професійно орієнтованих мовленнєвих умінь в іншомовному читанні: прогнозувати зміст статті за її назвою та/або за її початком.

Проаналізуємо четвертий компонент змісту навчання IM, означений Н. Д. Гальською [1]. Він включає систему знань національно-культурних особливостей та реалій країни, мова якої вивчається. У контексті навчання магістрантів IPOЧ це передбачає володіння мовними та мовленнєво-культурними особливостями наукової прози, характерними для носіїв цієї мови, тобто знання етикету іншомовного наукового дискурсу. Втім, на наш погляд, особливості такого етикету доцільно враховувати у процесі навчання продуктивних видів мовленнєвої діяльності (говоріння, писемного мовлення) для правильного продукування тексту. Отже, ми не будемо виділяти систему знань національно-культурних особливостей та реалій країни, мова якої вивчається, окремим компонентом змісту навчання магістрантів IPOЧ.

Розглянемо п'ятий, останній компонент змісту навчання IM, виділений Н. Д. Гальською [1]. Цей компонент включає навчальні та компенсаційні вміння, які забезпечують культуру засвоєння мови, в нашому випадку – IPOЧ наукових статей в навчальних умовах та культуру спілкування з її носіями – авторами текстів. Цінність компенсаційних умінь полягає в тому, що вони дозволяють компенсувати недолік одних знань іншими. Беручи до уваги той факт, що

фахові тексти мають певні лінгвістичні особливості, вважаємо за необхідне означити компенсаційні вміння окремим компонентом змісту навчання магістрантів ППОЧ. Наведемо приклад компенсаційних умінь в іншомовному читанні: здогадуватись про значення слова за граматичним ключем, а саме: синтаксичним та морфологічним;

Нами було визначено компонентний склад змісту навчання магістрантів ППОЧ. Він включає такі компоненти:

- Тексти іншомовних наукових статей з відповідним мовним матеріалом.
- Мовленнєві (лексико-граматичні) навички.
- Професійно орієнтовані мовленнєві вміння.
- Компенсаційні вміння.

Отже, технологія навчання ППОЧ на заключному етапі вищої школи має бути спрямована на реалізацію кожного з цих компонентів. Перспективою подальших розвідок є докладний аналіз процесуального аспекту змісту навчання магістрантів ППОЧ, дослідження лінгвістичних особливостей автентичних фахових текстів іншомовних статей з метою створення комплексів вправ для формування у магістрантів відповідних навичок і умінь.

Список використаної літератури

1. Гальскова Н. Д. Современная методика обучения иностранным языкам : Пособие для учителя. – 2-е изд., перераб. и доп. / Н. Д. Гальскова. – М. : АРКТИ, 2003. – 192 с. **2. Ільченко О. М.** Етикет англomовного наукового дискурсу / О. М. Ільченко. – К. : Політехніка, 2002. – 288 с. **3. Методика** навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах : підручник / Кол. авторів під керівн. С. Ю. Ніколаєвої. – Вид. 2-е, випр. і перероб. – К. : Ленвіт, 2002. – 328 с. **4. Програма** з англійської мови для професійного спілкування. / Г. Є. Бакаєва [та ін.] – К. : Ленвіт, 2005. – 119 с. **5. Серова Т. С.** Психологические и лингводидактические аспекты обучения профессионально-ориентированному чтению в вузе / Т. С. Серова. – Свердловск : Изд-во Уральского ун-та, 1988. – 227 с. **6. Соловова Е. Н.** Методика обучения иностранным языкам: продвинутый курс : пособие для студентов пед. вузов и учителей / Е. Н. Соловова – М. : АСТ : Астрель, 2008. – 272 с. **7. Фоломкина С. К.** Обучение чтению на иностранном языке в неязыковом вузе / С.К. Фоломкина. – М. : Высшая школа, 1987. – 207с. **8. Щукин А. Н.** Обучение иностранным языкам: Теория и практика: Учебное пособие для преподавателей и студентов / А. Н. Щукин. – М.: Филоматис, 2004. – 416 с. **9. Common European Framework of Reference For Languages: Learning, Teaching, Assessment.** – Cambridge: Cambridge University Press, 2001. – 260 p.

Малюга О. С. Зміст навчання іншомовного професійно орієнтованого читання на заключному етапі вищої школи

У статті досліджено предметний та процесуальний аспекти змісту навчання іншомовного читання на заключному етапі вищої школи. Визначено компоненти змісту навчання магістрантів іншомовного професійно орієнтованого читання.

• Тексти іншомовних наукових статей з відповідним мовним матеріалом.

- Мовленнєві (лексико-граматичні) навички.
- Професійно орієнтовані мовленнєві вміння.
- Компенсаційні вміння.

Отже, технологія навчання ІПОЧ на заключному етапі вищої школи має бути спрямована на реалізацію кожного з цих компонентів. Перспективою подальших розвідок є докладний аналіз процесуального аспекту змісту навчання магістрантів ІПОЧ, дослідження лінгвістичних особливостей автентичних фахових текстів іншомовних статей з метою створення комплексів вправ для формування у магістрантів відповідних навичок і вмінь.

Ключові слова: зміст навчання, іншомовне професійно орієнтоване читання, магістрант.

Малюга А. С. Содержание обучения иноязычному профессионально ориентированному чтению на заключительном этапе высшей школы

В статье исследованы предметный и процессуальный аспекты содержания обучения иноязычному чтению на заключительном этапе высшей школы. Выделены компоненты содержания обучения магистрантов иноязычному профессионально ориентированному чтению.

• Тексты иностранных научных статей по соответствующим языковым материалам.

- Речевые (лексико-грамматические) навыки.
- Профессионально ориентированные речевые умения.
- Компенсационные умения.

Итак, технология обучения ИПОЧ на заключительном этапе высшей школы должна быть направлена на реализацию каждого из этих компонентов. Перспективой дальнейших исследований является подробный анализ процессуального аспекта содержания обучения магистрантов ИПОЧ, исследование лингвистических особенностей автентичных профессиональных текстов иностранных статей с целью создания комплексов упражнений для формирования у магистрантов соответствующих навыков и умений.

Ключевые слова: содержание обучения, иноязычное профессионально ориентированное чтение, магистрант.

Malyuga O. S. Content for Teaching Students to Read Profession-Oriented Foreign Texts at the Final Stage of Higher Schools

The article concerns the subject and process aspects of educational content of teaching reading of foreign language vocationally-oriented texts at the final stage of higher school. The main components of educational content of teaching master's students to read foreign language vocationally-oriented texts are covered:

- the foreign language scientific texts in accordance with the related language material,
- speech (lexical and grammar) skills,
- vocationally-oriented communicative skills, and
- compensating skills.

Thus, the technology of teaching foreign language vocationally-oriented texts at the final stage of higher school is to be oriented to the realization of each component mentioned afore. We see promising areas for further research in the detailed analysis of the process aspect of educational content for the master's students relative to teaching reading of foreign language vocationally-oriented text, as well as in the study of the linguistic particularities of the professional authentic texts of foreign articles aimed to create the educational complex in order to form certain skills in master's students.

Key words: educational content, vocationally-oriented foreign texts, prospective masters.

Стаття надійшла до редакції 04.03.2013 р.

Прийнято до друку 26.04.2013 р.

Рецензент – д. п. н., проф. Чернуха Н. М.

УДК 378.011.3-051:651.4/.9

Я. В. Мельник

**ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ПРОЦЕСІ
ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ-ДОКУМЕНТОЗНАВЦІВ**

Сучасне суспільство, в якому інформація все більше набуває ролі соціально-значущого ресурсу (на рівні з матеріальними, енергетичними, фінансовими та іншими ресурсами), потребує висококваліфікованих фахівців, які б вільно володіли інформаційно-комунікаційними технологіями та ефективно їх використовували у своїй професійній діяльності. Для роботи у сфері економіки, сучасного бізнесу та адміністративного управління, окрім фахових та спеціальних економічних знань, необхідні знання та навички вільного володіння